

טעימות

הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

מהדף לחג | שתיית ד' כוסות – בגביע כסף או בכוס זכוכית

בכל אופן, לומדים אנו בגמרא שלנו **שחלק עיקרי מהגדרת היין הוא המראה האדום שלו**. שהרי הטעם של היין מסתמא כמעט לא מורגש ביחס כזה של 0.5% - אבל מכיון שיש מראה של היין זה נותן לזה שם יין.

לכן יש מעלה לשתות יין אדום, כמו שכתוב "אל תרא יין כי יתאדם". יין לבן – אין לו מראה יין, אבל יין אדום רואים את הצבע העז שלו.

החוויה של שתיית יין היא **בכמה חושים**. בטעמו, בריחו [בבבא בתרא למדנו על כינוי מיוחד ל"הרחת יין" – תהי, לתהות על הקנקן] וגם במראהו.

עד כדי כך שהמדרש רבה (אסתר פ"ב י) שואל איך אחשוורוש השקה את אורחיו בכלי זהב, הרי נפשו של אדם קצה לשתות בשל זהב, מי שותה יין בכוס זהב?! יין שותים בכוס זכוכית!!... משיב המדרש ש"כלי זהב" הכוונה לכוסות זכוכית יקרה מאד שפניהם היו משתקפות וזוהרות על הכוס...

בליל הסדר נקרא בעז"ה בשיר השירים "סמכוני באשיות" – מפרש האבן עזרא "כלי זכוכית מלא יין". הגמרא ביומא לה,ב מספרת על כותנת יקרה שחוטיה דקים כל כך עד שהיה בשר הכהן נראה דרכה "כחמרא במזגא" – כיון הנראה מחוץ לכלי הזכוכית. ובנדה דף כא מבואר שבדקים את מראה היין לפי איך שהוא נראה בכוס של טבריה שעשוי מזכוכית דקיקה וצבע היין נראה היטב דרכה.

באמת היעב"ץ בסידור שלו (שערי שמים) כותב על מעלת שתיית יין בכוס זכוכית דוקא: "והיה אבי מורי הגאון [החכם צבי] בוחר בכוס עגול של זכוכית בהיר ויפה לכוס של ברכה לא בגביע כסף וכוס זהב, אף שלא חסרו לו כלי שתייה של כסף מוזהבים וכלים מכלים שונים יקרים וחשובים, והיה נותן טעם לדבר משום "אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו" שמע מינה דשבח הוא ליהנות גם ממראיתו ו"טוב מראה עינים מהלך נפש" וכן מה שבחרו ביין אדום לברכה - היכן

היסטוריה | מדוע היינות העתיקים היו חזקים יותר

הסוגיא שלנו עוסקת ב"שלושת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין". קורטוב הוא שיעור שמינית שבשמינית של לוג, זה השיעור הכי קטנטן. [כשרוצים לבטא דבר קטן אומרים "שמינית שבשמינית", כמו שכתוב בגמ' בסוטה שתלמיד חכם צריך שיהיה בו אחד משמונה בשמינית של גאוה...]

והנה קורטוב יין נמהל בתוך שלושת לוגים של מים, דהיינו שחצי אחוז הוא יין והשאר הוא מים, יחס של 1/200 ואף על פי כן - אם המים קיבלו צבע של יין זה כבר לא מים, זה כבר יין מזוג, "חמרא מזיגא".

איך באמת יכולה טיפת יין לתת צבע אדום בשלושה לוגין? שאלתי זאת את בן דודי היקר, הרה"ג רבי אברהם בורשטיין שליט"א, המשמש **יין בכיר ביקב טפרברג**. הוא הסביר לי שהיינות בזמנם היו מרוכזים מאוד, בשיטת הייצור של היום מפרידים יותר חלקים מהענב, אבל בזמנם היין היה מאוד מרוכז. בנוסף לכך, שיטת הגידול בימינו (גם בארץ ישראל) היא כפי שיטות הגידול באירופה הקרה, אבל פעם היו מגדלים בארץ ישראל בהתאם לאקלים החם שלה, והפרי היה מאוד מאוד בשל ועסיסי, ולכן היין היה מאוד מאוד חזק, גם במראה שלו וגם בטעם שלו.

זאת הסיבה שטיפה אחת של יין עתיק היתה יכולה לתת צבע של יין בכמות מים הגדולה פי מאתיים!

הוספתי ושאלתי האם גם ברמת האלכוהול היינות שלהם היו חזקים יותר? השיב לי שבעיקרון יין לא יכול להגיע ליותר מחמש עשרה אחוז אלכוהול, או מעט יותר. אבל יתכן שחביות היין היו מאדות את הנוזל ולא את האלכוהול (אף שגם הוא דבר שמתנדף) ולכן האלכוהול היה יותר מרוכז.

פליאה | שיעור היין לפי חוזקו?

אגב, אשתף אתכם בפליאה גדולה שיש לי במשנה ברורה הלכות ד' כוסות (תעב, כט) שכתב "ודע דאפילו אם שותה יין חי וחזק מכל מקום צריך דווקא רביעית שלם כי לא חילקו חז"ל בשיעורים".

למדנו מדבריו שהיה מקום לומר שכיון ששותה יין חי לא יצטרך רביעית, ורק משום "לא פלוג" צריך לשתות רביעית. ויש לעיין הרי שיעור שתיה בכל התורה הוא רביעית וא"כ למה הוצרך המשנ"ב לטעם של "לא פלוג".

ולכאורה מוכח מזה שיעקר שתית היין היא לפי חוזקו האלכוהולי, ואם שותה יין כזה שהיה אפשר למזוג ממנו רביעית נחשב בעצם ששותה רביעית, ורק משום לא פלוג צריך לשתות רביעית ממש.

ובאמת כך הוא לשון הרמב"ם שם "לא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי", ומשמע שתקנת חז"ל היתה לשתות בסך הכל רביעית יין חי בליל הסדר, אלא שחילקוהו לד' כוסות ובכל כוס מוזגים לכל הפחות רבע רביעית.

אך אם נכונים דברינו, נמצא שמי ששותה יין שאין בו כלל שיעור אלכוהול, מיץ ענבים, כלל לא קיים המצוה... [ואולי חוזק היין לא מתייחס כלל לאלכוהול אלא לטעמו המשמח, ולכן גם במיץ ענבים שייך עניין זה. ולפי"ז "יינות שלהם חזקים היו" לא מצד האלכוהול אלא מצד הטעם המרוכז והחזק].

חיזוק | להתחיל שוב מהתחלה...

"אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא מילתא, אמר לי אביי את אמרת לן הא מילתא" מבאר רש"י שרב יוסף חלה ושכח תלמודו, ואביי הזכיר לו שהוא אמר להם את המימרא הזאת. היה מקום לחשוב שזה יצער את רב יוסף שאביי מספר לו שהוא שכח עוד מימרא... [אצל מבוגרים שמתחילים לשכוח, לפעמים מזהירים לא לתקן אותם כדי לא להוסיף על הבהלה והבלבול] אבל כנראה שאביי ידע שאדרבה זה ישמח אותו שהוא מזכיר לו את מה ששכח.

רש"י בניהד מבאר שכאשר רב יוסף אמר לא שמיעא לי הא מילתא, הוא היה אומר את זה בכאב על כך שסבר שהוא לא קיבל את השמועה הזו. כי רב יוסף היה תלמידו של רב יהודה שהוא היה תלמיד של רב ושמואל, וכאשר היה שומע שמועה בשם רב ושמואל וראה שהוא אינו נזכר באותה שמועה, היה מתמיה "ולאו תלמידו של רב יהודה אני?! והוא לא אמר לי שמועה זו!" ואביי תלמידו היה מזכירו שרב אמר לך ורק

תועלת גונוי אם אינו נראה וניכר בין לבן לאדום ושחור ולא בין צלול לעכור...

עוד אני אומר שטוב ונכון הדבר מעם ה' מאחר שאנו רואים אחד מהדברים שנאמרו בכוס של ברכה הוא "נותן עיניו בו" א"כ צריך שיהיה נראה היין שהוא עיקר המכוון ב"כוס" ר"ל המשקה שבתוכו, בו יסתכל ואין הכוונה להסתכל בכלי. עוד ירויח בזה כי בכלי זכוכית יראה היטב כל דבר מאוס הצף או מרוטט ושוקע בתוכו מה שלא יראה וימצא בכוס של זהב. עכ"ל היעב"ץ.

אמנם יש הרבה דעות שיותר מהודר לשתות בכוס של כסף או אפי' בשל זהב.

גסטרונומיה | מעלת מזיגת היין – גם בזמנינו

בגמרא שלנו למדנו שמעט יין המזוג בכמות מים ענקית, נחשב כ"יין מזוג". בשפה המדוברת היום משתמשים ב"למזוג" במובן של "לשפות", אבל באמת "למזוג" זה "לערבב ביחס נכון".

בזמננו היו משתמשים הרבה במזיגה, וזה היה אף לעיכובא, "שתה ד' כוסות חי – ידי ד' כוסות יצא, ידי חירות לא יצא", כי היין היה כל כך חזק שבלי מזיגה זה ממש לא "דרך חירות", אבל גם אצלנו אפשר וכדאי למזוג את היין.

בימינו לא מספיק ידוע מהו שיעור המזיגה האפשרי, אבל עד שליש מים זה ודאי טוב, במיוחד בליל הסדר שקשה לאנשים לשתות ד' כוסות, ותוספת המים גורמת ליין להיות יותר חלק ויותר ערב. והרי הלכה ברמב"ם (חמץ ומצה ז ט) "ארבעה כוסות האלו צריך למזוג אותן כדי שתהיה שתיה עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השותה". אינני יודע מדוע אנשים לא משתמשים בדבר הנפלא הזה של מזיגת היין במים צלולים.

יש מצווה למזוג את היין בברכת הארץ במים, כדי להראות את שבח הארץ שהיין שלה כזה חזק שצריך הוא למזיגה.

באופן כללי המזיגה הייתה דבר אישי, כל אחד מזג לפי טעמו האישי, ולכן מצאנו שלמזוג את היין לשני זה "דרך חיבה" [זה דומה להכנת כוס קפה בימינו... כל אחד וטעמו האישי: כמה סוכר, כמה קפה, כמה חלב...]

כתוב בגמרא בעירובין שרב יוסף זיהה לפי טעם היין שרבה זה שמזג עבורו את היין... היו גם כאלו שמזגו את היין עם דבש ופלפלין, והוא קיבל טעם חריף-מתוק. יין כזה כשר לקידוש וארבע כוסות אם הוא משובח יותר מיינות אחרים שיש לו (לדעת הרמ"א).

שאתה שכחת.

כמה יש להתפעל מהכוח של רב יוסף ששכח תלמודו ומתחיל שוב להתחלה...

שנפלה לים הגדול, קשור לנידון גדול באחרונים לגבי חג הפסח. הרי חמץ בפסח לא בטל ברוב, וא"כ איך אנו שותים ממי נהרות ואגמים הרי מצוי ששופכים שם י"ש ושיכר. ובאמת יש כאלו שמחמירים להכין מים מערב פסח.

אבל האחרונים אומרים, שכל מה שמיעוט אוסר בפסח, זה רק באופן שאנו מניחים שבכל טיפה יש גם חמץ, אבל בנהרות ואגמים שרוב הסיכויים שמה שאתה שותה אין בו בכלל חלק של חמץ מותר. והוא כמו מה שאנו לומדים בסוגיא שג' לוגין שנפלו לים הגדול אנו חוששים שמא כל הג' לוגין נשאר במקום אחד. הרי שיתכן שהי"ש כלל לא התערב במים, ובוודאי לא בכל המים.

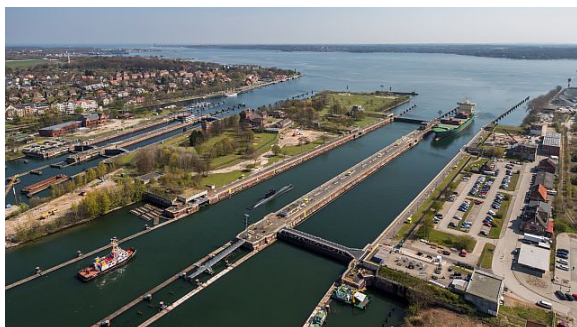

מעניין לדעת | איך היין לא מתערב במי הים הגדול?

הריטב"א מבאר איך היין או המים לא מתערבבים בתוך הים הגדול והם נשארים במקומם, מבאר הריטב"א שבים הגדול המים כבדים ומלוחים והם לא מתערבים בקלות.

צריך לדעת שיש במים מרקמים שונים והם לא תמיד מתערבבים, כמו שרש"י אומר בפרשת בראשית שחידקל הוא מחמת שמימיו קלים וחדים, זאת אומרת שיש מים קלים, ויש מים כבדים...

בצפון דנמרק יש תופעה שהים הצפוני והים הבלטי נפגשים ולא מתערבבים ולכל אחד יש את הגוון שלו וממש אפשר לראות מפגש של שני צבעים ירוק וכחול. מדוע הם לא מתערבים? כי לכל ים יש את המאפיינים היחודיים של מימיו והם לא מתערבים בקלות זה בזה.

ארכיאולוגיה | משניות עתיקות מתקופת התנאים

הגמרא דנה האם גורסים במשנה "חסר קורטוב" או לא. רבנו חננאל מביא שהוא מצא משניות מדוקדקות שאין כתוב בהם "חסר קורטוב" ולכן קיי"ל שדברי רב הם לדברי הכל.

זקן ששכח תלמודו

ידועה השאלה למה משה רבינו היה צריך להוריד את הלוחות ולשבור אותם, למה הוא לא השאיר אותם בשמים. אחד הפירושים בזה הוא שלוחות שבורים גם הם שווים הרבה. שבירת הלוחות מסמלת את שכחת התורה, שהרי לפני שבירת הלוחות לא היו דברי התורה נשכחים ורק בשבירת הלוחות נגזר שהם יהיו כמו כלי זכוכית, התעיף עיניך בו ואיננו, ולכן שבירי הלוחות מרמזות את עניין שכחת התורה.

הרבה פעמים לומדי תורה מתייסרים על כך ששוכחים הרבה ולא זוכרים אפילו מה שעמלו עליו שנים רבות. [בפרט מצוי הדבר אצל לומדי הדף היומי שזוכים ללמוד מסכתות רבות אבל... שוכחים הרבה...] בא משה רבינו ללמדנו שגם שבירי לוחות, שהם רמז לדברי תורה שנשכחו, כוחם גדול.

זקני רבי שמחה שלמה לוי זצ"ל היה מבאר [בשם ספר "בית יצחק"] את דברי רב יוסף שהיה אומר בחג השבועות עשו לי עגלא תילתא, דאילולי האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, ופירש רש"י שלמדתי תורה ונתרוממתי. ויש לדקדק מדוע מכל חכמי ישראל דווקא רב יוסף היה אומר את זה.

וביאר הבית יצחק שרב יוסף התבונן מדוע אנו שמחים בעצרת והרי הלוחות שניתנו בעצרת נשברו, והיום אין לנו אלא את הלוחות השניות שניתנו ביום הכיפורים. בהכרח שגם "שבירי לוחות המונחים בארון" הם סיבה לשמחה גדולה.

על זה היה אומר רב יוסף, שהרי אני שכחתי כל תלמודי, ובעצם היה מקום להחשיבני כ"כמה יוסף דאיכא בשוקא", אבל הרי אמרו חז"ל "הזהרו בזקן ששכח תלמודו שלוחות ושבירי לוחות מונחים בארון". נמצא שעיקר המעלה של רב יוסף היא מכח חג השבועות שבו קיבלנו את השבירי לוחות, ולכן רב יוסף במיוחד היה שמח בחג השבועות. כי אע"פ שהוא שכח תלמודו, אבל את ה"למדתי תורה ונתרוממתי" הוא לא הפסיד.

זה הכוח של האדם שלמד תורה אפילו כשהוא שוכח, לומדי דף היומי הרבה פעמים מרגישים צער שהם שוכחים את כל הדפים שהם לומדים, ובוודאי שיש מצווה לחזור, אבל לפעמים מרגישים, לאן הלכו הדפים, הדפים לא הלכו... למדתי תורה ונתרוממתי!

מהדף לחג | האם מותר לשתות מי נהרות בחג הפסח

"חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול" נושא זה של חבית

שלימדו אותנו הקדמונים שהתורה כולה היא חלק משמותיו של הקב"ה, ולכן קוראים לכמה מילים מן התורה "שם".

מהדף לחג | בליל מכת בכורות נחשבו בני"כ כבני נח או
כישראל

הגמרא דנה למה לא לוקים על הלאו של "ולא תותירו ממנו עד בוקר", האם בגלל שהיו לאו שאין בו מעשה, או כי הוא לאו שניתק לעשה – והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו.

והנה לאו זה נאמר בפסח מצרים, וראיתי באחד הספרים שיש מקום לדון האם בליל מכת בכורות בני ישראל היו נחשבים עדיין כבני נח, או שכבר היו נידונים כישראל. ולכאורה מהגמרא שלנו מוכח שדינם היה כישראל, שאם נחשבו אז כבני נח, א"כ איך אפשר לומר שלא לוקים כי הוא לאו הניתק לעשה, הרי דינים אלו שייכים רק בבני ישראל, אבל בן נח שעבר על איסור מבואר בגמ' בסנהדרין שחייב מיתה אפי' אם הוא ניתק לעשה.

ולכאורה מבואר כאן שעכ"פ רבי יהודה סובר שכבר בליל הסדר הקב"ה הפך אותנו מגויים ליהודים, גוי מקרב גוי. "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו – בליל הסדר עצמו – קרבנו המקום לעבודתו".

חידה | מילה אחת עם שתי משמעויות שונות

אחוד לכם חידה: בדף שלנו מצאנו מילה אחת שחוזרת על עצמה פעמיים, ובכל פעם במשמעות אחרת. מי היא?

התשובה: "השם". בדברי רבי מאיר "שלא השם המביאו לידי ממון" הכוונה היא לא "המקרא", כמו שהזכרנו לעיל. אבל בעמוד ב' אומר רבי עקיבא "לא מן השם הוא זה" והכוונה לא מהטעם הזה אלא מטעם אחר. [ובאמת הפירוש המילולי של הביטוי "לא מן השם הוא זה" צריך ביאור, אך עכ"פ יש כאן משמעות אחרת למילה "השם"].

בגליונות זקני החבר רבי דוד בונם סומפולינסקי זצ"ל מעיר שנמצא שרב חייא שאמר הורידו את המקווה חולק על נוסח המשניות המדוקדקות. וזה פלא.

בכל אופן, יש להתבונן מה הכוונה שרבנו חננאל מצא משניות מדוקדקות, הרי אם אותם משניות נכתבו אחרי תקופת הגמרא איך רבנו חננאל מוכיח מהם להכריע במחלוקת שבין האמוראים על הגירסא הנכונה. משמע שכוונתו שהיו בידי משניות מדוקדקות עתיקות שנכתבו עוד לפני זמן הגמרא, ולכן הכריע על פי נוסחתם את מחלוקת האמוראים.

מהדף לחג | לטהר עצמו ברגל – מהות הטבילה

מבואר בסוגייתנו שחז"ל גזרו שהטובל במים שאובים נפסל לתרומה [ונחלקו המפרשים האם זה דווקא בטמא שטבל במקווה ואח"כ טבל בשאובים, או שגם טהור שטבל במים שאובים נפסל לתרומה]. וטעם הגזירה הזאת, כדי שאנשים לא יחשבו שעיקר הטבילה היא הניקיון, לכן גזרו שאם טובל במים שאובים נהיה טמא.

בימים אלו מיטהרים ישראל לקראת הרגל, "חייב אדם לטהר עצמו ברגל", עלינו לזכור שעיקר הטבילה היא ההיטהרות וההתחדשות, כאשר נכנסים לתוך מים שאין בהם מקום חיים [ע"פ דיני התורה] ואז יוצאים מחדש לאוויר העולם כתינוק שנולד.

וורט | מדוע מקרא נקרא "שם"?

"לא השם המביא לידי מכות מביא לידי תשלומים" לכאן כוונת ר"מ שלא הלאו המביא לידי מכות הוא המביא לידי תשלומים, ו"שם" הכוונה לשם האיסור. אבל רש"י אומר השם - המקרא. דהיינו שלא הפסוק המביא לידי מכות מביא לידי תשלומים.

ויש לדקדק מדוע קראו לפסוק "שם", אולי זהו עפ"י מה